

VEDNO VEČ ŽERJAVOV NA SELITVI ČEZ SLOVENIJO

// Dejan Bordjan

»Jate ŽERJAVOV (*Grus grus*) so si sledile kot vagoni.«

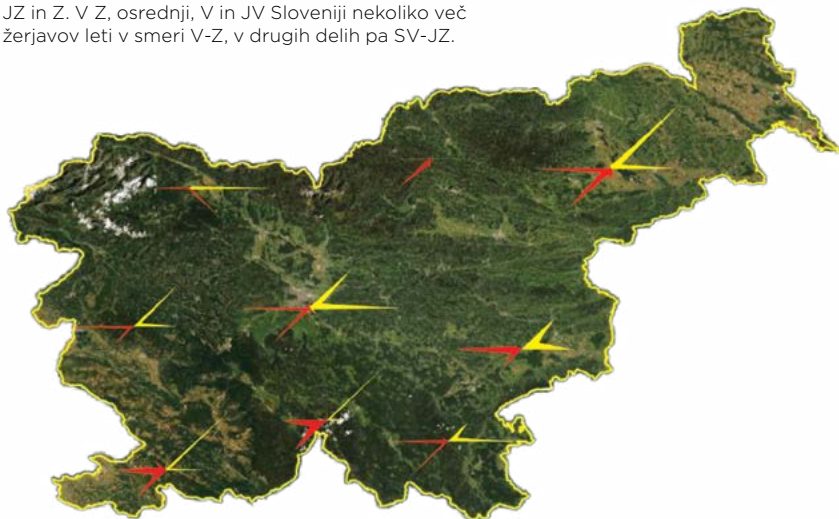
foto: Jani Vidmar

Bila je sobota, 21. novembra 2020. Dan prej sem dobil kar nekaj obvestil o opazovanjih žerjavov, zato sem si med obiskom zadrževalnika Medvedce obetal dober terenski dan. Nekaj žerjavov sem opazoval že dopoldan, a vsekakor sem pričakoval več. Ornitološka kolega, ki sta obiskala Medvedce po mojem odhodu, sta mi sporočila podatke o nekaj opaženih jatah žerjavov, zato sem se tudi sam hitro vrnil tja in pričel pregledovati obzorje. Jate so si sledile kot vagoni. Ta dan smo trije opazovalci našli 2528 žerjavov. Prava razsežnost selitve tega dne pa me je v naslednjih nekaj dneh čakala na računalniku. Podatki so kapljali od povsod. V tem dnevu smo skupaj prešteli osupljivih 19.323 žerjavov.

SAMO NAVZGOR

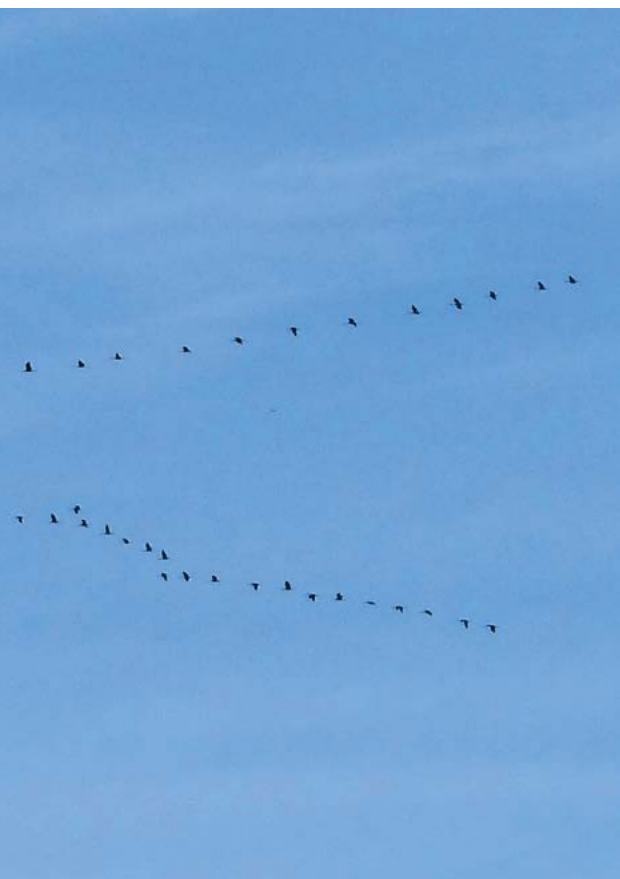
Ko sem se pred leti zavezal k zbiranju podatkov o žerjavih, se mi ni niti sanjalo, da bom s pozivom k poročanju o njihovi selitvi nagrajen s tako osupljivimi številkami. Še leta 2007 si se lahko štel med srečnejše, če si jih sploh videl, medtem ko leto 2008 lahko štejemo za prelomno. Takrat smo jih prvič v celem letu opazovali več kot 1000. Drugo prelomno leto je bilo 2010, ko smo žerjave prvič opazovali množično. Samo v izdihljajih leta smo jih prešteli več kot 6000. Po tem letu je šlo samo še navzgor. Skoraj vsako leto je bilo rekordno in porajalo se mi je vprašanje, kdaj bo prišlo leto, ko ne bomo več beležili rekordov. Doslej je bilo največ žerjavov v eni sezoni opaženih leta 2019 (78.974). Na spomladanski selitvi smo jih največ videli leta 2018 (28.824), jeseni pa leta 2019 (57.481). Med letoma 2014 in 2018 se je število opazovanih žerjavov gibalo med 20.000 in 30.000 spomladi ter 10.000 do 20.000 jeseni. Jeseni 2019 in 2020 pa je to število poskočilo na 40.000–57.000.

Večina žerjavov Slovenijo preleti v smeri SV in V ter JZ in Z. V Z, osrednji, V in JV Sloveniji nekoliko več žerjavov leti v smeri V-Z, v drugih delih pa SV-JZ.

GREMO VSI SKUPAJ

Selitvena sezona žerjavov pri nas poteka od začetka septembra do konca januarja jeseni ter od začetka februarja do prve polovice aprila spomladi. Kljub dolgemu selitvenemu obdobju se glavnina žerjavov seli v zgolj nekaj dneh. Tako smo spomladi 2018 v samo treh dneh opazovali več kot 90 % vseh žerjavov te sezone. Na dan, ki sem ga omenil v uvodu, smo opazovali skoraj polovico vseh žerjavov sezone. Na tak dan se pogosto po opazovanju ene jate spleča počakati in verjetno bomo opazili še kakšno jato.

KAM IN KJE

Žerjavi, ki jih opazujemo pri nas, prihajajo večinoma z območja pribaltskih držav in s Finske. Preden priletijo v Slovenijo, se oktobra ustavijo še na Madžarskem. Tam se zbirajo na več selitvenih postojankah, med katerimi je največja v nacionalnem parku Hortobágy, kjer se v zadnjih letih zbere več kot 100.000 žerjavov. Ob večji spremembi vremena, predvsem ohladitvi, se odselijo proti jugu, jugozahodu in zahodu. Glavnina žerjavov, ki jih opazujemo pri nas, Slovenijo samo preleti in se ustavi šele v Padski nižini. Nekaj jih tam ostane čez zimo, večina pa odleti naprej in prezimi v južni Franciji ter Španiji. Ker večina žerjavov Slovenijo samo preleti (88 %), jate letijo dokaj visoko. Satelitsko spremljani žerjav je jeseni 2019 Slovenijo preletel na povprečni nadmorski višini 1020 m z najvišjo izmerjeno nadmorsko višino 1493 m. V panonskem delu je letel okoli 500 m nad tlemi, nad Ljubljano pa 800 m. Še najbližje tlam je bil na letu čez Nanos, kjer je bil približno 200 m nad tlemi. Jeseni Slovenijo glavnina žerjavov preleti v smeri proti JZ (34 %) in Z (43 %), spomladi pa v smeri proti SV (50 %) in V (40 %).

SE POSAMEZNIH DELOV SLOVENIJE ŽERJAVI IZOGIBAJO?

Če bi sklepali po podatkih, bi bil odgovor pozitiven. Še najmanj je podatkov s S, SZ in z Z dela Slovenije, od koder je zgolj 6,5 % vseh opazovanih žerjavov. Še največ podatkov je zbranih v SV (31 %), JZ (20 %) in osrednjem delu Slovenije (19 %). Za tako razporeditev podatkov je več razlogov. Prvi je bolj povezan z opazovalci kot žerjavi. Bistveno več opa-

zovalec imamo v okolici večjih mest ter na večjih mokriščih, od koder je tudi glavnina zbranih podatkov. Drugi razlog pa so Alpe. Čeprav so žerjavi sposobni preleteti Alpe in so bili tudi večkrat opazovani na preletu čez najvišje vršace, pa se takemu letu raje izognejo. Največ žerjavov na preletu čez Slovenijo je opazovanih po prehodu vremenske fronte, ki v času selitve pogosto zavije vrhove Alp v oblake. V višjih plasteh piha tudi močan veter, spomladi tudi v neugodni smeri. Dodaten razlog je tudi višina leta. Zaradi gorskih preprek morajo žerjavi leteti višje in jih je tako težje opazovati. Glede na podatke z oddajnikom opremljenih žerjavov pa jih glavnina Slovenijo vendarle preleti tako, da se izogne SZ Sloveniji.

ZIMA IN POLETJE

Podatkov iz obdobja januarja in začetka februarja, ki jim lahko rečemo zimska opazovanja, ni malo. Kljub temu pa gre večinoma še vedno za ptice na preletu. Čeprav lahko ob toplih in namočenih zimah, ki so vse bolj pogoste, in ob večanju selitvene populacije v prihodnosti pričakujemo pogostejša prezimovanja, pa so ta doslej redka in z manjšim številom ptic. Nekaj podobnega lahko trdimo tudi za poletni čas. Sicer se število poletni opazovanih žerjavov večja, a so to še vedno majhne jate klateških osebkov. Med ornitologi sta »temperaturo dvignila« dva žerjava junija 2016, ki sta kazala vse znake gnezditve na Cerkniškem jezeru. Žerjav si je v vzhodni in srednji Evropi dobro opomogel in se je že razširil vse do Francije, Avstrije in Madžarske, zato lahko v prihodnosti pričakujemo še več takšnih »dvigov temperature«.

BREZ MNOGIH OČI NE GRE

Do konca leta 2020 sem s pomočjo mnogih opazovalcev zbral 3094 podatkov o žerjavih. Taka količina podatkov ne bi bila možna brez vseh opazovalcev, ki so bili pripravljeni deliti svoja opazovanja, in brez srčnih ljudi, ki so mi pomagali s predlogi, iskanjem in informacijami. Vsem se zahvaljujem za navdušenje nad res karizmatično vrsto in upam, da lahko računam na vaša opazovanja tudi v prihodnje.

NEKAJ ZANIMIVIH PODATKOV O ŽERJAVIH IZ LANSKEGA LETA (2020):

- skupaj smo opazovali 67.692 žerjavov,
- samo na jesenskem preletu smo jih opazovali 40.739,
- manj kot polovico žerjavov smo opazovali 21. novembra 2020, in sicer kar 19.323,
- več kot 1.000 smo jih jeseni opazovali v šestih dneh,
- največ žerjavov je bilo opazovanih na SV (14.173), JV (9116) in V (5602),
- najmanj žerjavov je bilo v SZ (20) in Z delu države (561), presenetljivo malo jih je bilo tudi v osrednji Sloveniji (2118),
- glavnina žerjavov je jeseni kot običajno letela proti JZ (34,2 %) in Z (33,8 %),
- več kot 77 % žerjavov smo opazili na višini nad 400 m,
- več kot 75 % žerjavov smo opazovali med 15. in 17. uro,
- le dober odstotek žerjavov smo opazovali na tleh in več kot 90 % jih je pripadalo eni jati, ki je prenočila na izpraznjeni akumulaciji Požeg.

Število poletni opazovanih žerjavov se večja. Lahko v kratkem pričakujemo njihovo gnezditve pri nas?

foto: **Alen Ploj**

Vir podatka o žerjavu z oddajnikom: **Ivar Ojaste**, Estonian University of Life Sciences